

TÛFAN

HALİL BERKTAY

Nûh'un gemisi, mozaik.

rasyonunun efsânelerinde; Avustralya Aborijinlerinin efsânelerinde bu gibi öyküler karşımıza çıkıyor.

Öykülerin çoğu, söz konusu kavimlerin varoluşlarının bir döneminde büyük bir suyun kenarında yaşamak veya bulunmuş olmalarıyla ilgili. Örneğin Malaya dağlarından aşağı akan bir nehirle ilgili Manu efsânesinin ardında, muhtemelen Hindistan'ın büyük nehirlerinin, İndus ve Ganj'in taşkınları; Gun-Yu efsânesinin ardında çok daha spesifik olarak Yangtze nehrinin MÖ 1920'ye târihlenebilen büyük taşkını; Ojibwe inanışlarının ardında muhtemelen Superior gölünün büyük yükselişleri; Avustralya Aborijin inanışlarının ardında muhtemelen Pasifik tsunamileri yatıyor.

Ortadoğu'ya özgü tûfan öyküleri târihsel olarak önce Sümer efsânelerinde, sonra Babil efsânelerinde, sonra Tevrat'ta karşımıza çıkıyor. Burada da öykünün özü, belirli bir bölgedeki suların ânî ve hızlı yükselişi sonucu oradaki insanların yaşadığı geniş alanların sular altında kalmasıdır. Mezopotamya'nın Ziusudra, Atrabasis ve Gılgameş destan veya efsânelerinde tûfan motifi öyle kuvvetli ki, Sümer Kral Listeleri tûfan öncesi ve tûfan sonrası diye ikiye ayrılıyor. MÖ III. binyıla târihlenen Ziusudra efsânesinde, tanrıların insanlığı yok etme planlarına kulak misâfiri olan Ziusudra büyük bir tekne yapıp kurtuluyor. Atrabasis efsânesinde tûfana bir nehir [Dicle? Fırat?] taşkını yol açıyor. Gılgameş destânını ise MÖ II. binyılda Babil mitolojisine geçmiş şekliyle biliyoruz. Ünlü Asurolog George Smith'in XIX. yüzyılda transkripsiyonunu yaptığı ve deşifre ettiği XI. Tablete göre, ölümsüz Utnapiştim, kahramanlar kahramânı [Herkül/Herakles benzeri? Oğuz Kağan benzeri?] Gılgameş'e, tanrı Ea'nın tâlimâtıyla nasıl büyük bir tekne yapıp kendisini, âilesini, dostlarını ve bütün hayvanları tûfandan kurtardığının öyküsünü anlatıyor. Utnapiştim'in teknesi her kenarı yaklaşık 50 m olan bir küp şeklinde; yedi katlı ve her katında dokuz bölme var; tanrı Ea, Utnapiştim'e her canlıdan bir çiftini gemisine almasını emrediyor.

BİRÇOK kavmin yaradılış efsânelerinde, ilâhlar tarafından insanlığa cezâ olarak gönderilen muazzam taşkınların insanlığı arındırması ve tâze bir başlangıcın, bir tür yeniden doğuşun zemînini oluşturması fikri yer alıyor. Hindû mitolojisinde, tanrı Vişnu'nun uyardığı Dravida kralı Shraddhadeva Manu büyük bir tekne yapıp âilesiyle birlikte Saptarishi olarak bilinen Yedi Bilge'yi, dokuz çeşit tohumu ve çeşitli hayvan türlerini güvenliğe taşıyarak

insanlığı kurtarıyor. Çin mitolojisinde, Gun-yu taşkınının öyküsünde; Orta Amerika'da, Maya ve Kiche kavimlerinin efsânelerinde; Kuzey Amerika'da, Superior gölü civârında yaşayan Ojibwe kavminin yedi ana boyundan en az birinin efsânelerinde; Kolomb öncesi Güney Amerika'da, And dağlarının bugünkü Kolombiya kesimindeki yüksek platolarında yaşayan Muisca kavminin efsânelerinde; gene Kolomb öncesi Güney Amerika'da, bugünkü Ekvador devletinin bâzı bölgelerinde yaşamış olan Canari kavmi ve kabîle konfede-

Nûh'un gemisi, XVI. yüzyıl.
Chester Beatty Kütüphânesi.

TEVRAT'TA TUFAN

İsrail sözcüğüne ilk defa Demir Çağ'ının hemen başlarında, MÖ 1209 yılında, Mısır Firavunu Merneptah'ın bir yazıtında rastlanıyor. İsrailoğullarının Kenan yöresinin yerli kavim ve kabîlelerinin karışımıyla oluştuğu düşünülüyor. Tevrat önce ve uzun süre sözlü gelenekte mevcut. Büyük ölçüde bir antoloji; içinde destanlar, efsâneler, şiirler, halk hikâyeleri, menâkıpnâmeler var. Bu hâliyle, herhâlde MÖ 10 bin dolaylarından itibaren Orta-

doğu'da meydana gelen bâzı büyük doğal ve toplumsal olayların kolektif hâfizadaki çok dolaylı, eğilip bükülmüş, sıkıştırılmış, şematize edilmiş izlerini de içeriyor. Tevrat'ın yazıya geçirilmesi ise kalıcı bir râhipler sınıfı veya zümresinin oluşumuna bağlı ve bâzı bölümler daha önce de olsa, esas olarak MÖ VIII.-VI. yüzyıllar arasında gerçekleşiyor. Çok farklı zamanlarda yazıya geçmiş bütün bölümlerin nihâf olarak MÖ. VI.-V. yüzyıllarda bir araya getirildiği düşünülüyor. Bu hâliyle,

hem târih hem değil. Bir yönüyle, Tevrat'ın hemen hiçbir spesifik anlamına "doğru târih" diye güvenilemez. Olaylar, târihler, devlet ve hânedanlar tutmuyor. Hemen her şey bulanık ve karışık; aşırı basit ve konsantre; birkaç yüz veya hattâ bin yıl, bâzen tek bir âna indirgeniyor. Diğer yönüyle, ardında gene de bâzı olay ve süreçlerin varlığı seziliyor.

Tevrat ve İncil uzmanlarına göre, Tûfan ve Nûh'un gemisi bölümleri iki ayrı elden çıkma. Tekvin 6:5-8; 7:1-5, 7:7-10, 7:12, 7:16b, 7:22-23; 8:2b-3a, 8:6-12, 8:13b, 8:20-22; 9:18-27; 10:8-19, 10:21, 10:24-30 pasajları Kral Solomon/Süleyman zamânında, yâni MÖ X. yüzyıl sonlarında (= MÖ 900'e yaklaşırken), o sırada yeni inşâ edilen tapınakta çalışan bir görevliye izâfe ediliyor. Tekvin 6:9-22; 7:6, 7:11, 7:13-16a, 7:17-21, 7:24; 8:1-2a, 8:3b-5, 8:13a, 8:14-19; 9:1-17, 9:28-29; 10:1-7, 10:20, 10:22-23, 10:31-32'nin son şeklini ise, bu ilk görevlinin yazıya döktüklerinin, Yahudilerin Babil sürgününden dönmesinden sonra, İÖ VI.-V. yüzyıllar arasında ikinci bir yazar, bu sefer bir râhip tarafından revize edilmesi ve genişletilmesiyle aldığı kabul ediliyor.

TUFANIN GERÇEKLİĞİ

Bu konuda iki tahmin var. Biri, Fırat ve/ya Dicle nehirlerinin çok büyük bir taşkını. Diğer ve daha ilginç, son Buzul Çağı'nın bâzı yerlerde 16-15 bin yıl, birçok yerde ise en geç 11,700 yıl önce sona ermesiyle birlikte, bir zamanlar kuzey yarıkürenin çok geniş alanlarını kapsayan kalın buz tabakası incelerek şimdiki Kuzey kutup dâiresine çekilirken, eriyen buzların bütün deniz ve okyanusların seviyesinde 72,5 m'lik bir yükselişe yol açması. O zamâna kadar Akdeniz ile Karadeniz bağlantılı değil; Bosporus (İstanbul Boğazı) kapalı; Karadeniz ise ayrı ve deniz seviyesinden düşük bir tatlı su gölü niteliğinde. Fakat Akdeniz üzerinden gelen muazzam bir taşkın iki denizi birleştiriyor, Karadeniz'in su hacmini en az

J. Brueghel, Cennet manzarası. Sotheby's.

yüzde 50 oranında arttırıyor ve bütün çevresini basmasına yol açıyor. 1997'de Columbia Üniversitesi'nden Bill Ryan ve Walter Pitman adında iki okyanus-bilimci tarafından ortaya atılan bu çözümleme, (a) ünlü su altı arkeologu Robert Ballard'ın taşkından önceki kıyı şeridi boyunca keşfettiği, sonradan sulara gömülmüş eski yerleşimler ve (b) 2010'da Leeds Üniversitesi araştırmacılarının Boğazın derinliklerinde keşfettiği "su altı nehri"nin içerdiği sedimentasyondaki akış yönündeki ve girdaplarındaki olağandışılığın, ancak böyle bir taşkının açtığı kanallar ve yarattığı katmanlarla açıklanabilir görülmesi tarafından da doğrulanıyor. Bu felâketin târihi için Ryan ve Pitman MÖ 5600 dolayları diyor; başka bâzı araştırmacılar, Karadeniz'in tatlı su - tuzlu su mikroflorasındaki değişimlere

bakarak, İÖ 7500 kadar gerilere götürüyor. Yâni günümüzden 9500-7500 yıl öncesi konuşuluyor.

Bütün dünyâda aynı anda tek ve muazzam bir taşkının meydana geldiğine dâir hiçbir belirti yok. Bu varsayım günümüzde tamâmen reddedilmiş bulunuyor. Buzların erimesiyle deniz seviyesindeki genel yükseliş birdenbire olmuyor. Açık ve uçsuz bucaksız okyanus sâhillerinde, çok geniş alanlara yayıldığından azar azar hissediliyor. Ancak sular Ege-Marmara-Karadeniz bağlantısında olduğu gibi çok dar bir alana sıkışıp devâsâ bir duvar veya dalgaya dönüştüğünde, zihinlerde tûfan diye yer eden boyutlara ulaşıyor. Karadeniz çevresinde oturanlar kaçıp Ortadoğu boyunca dağılıyor. Yaşadıkları felâketin öyküsü adım adım efsâneleşiyor.

KAYNAKÇA

- 1 Alfred J. Andrea ve James H. Overfield, *The Human Record. Sources of Global History*. Volume I: to 1700, Third Edition, Houghton Mifflin, 1998.
- 2 R. D. Ballard, D. F. Coleman, G. D. Rosenberg, "Further evidence of abrupt Holocene drowning of the Black Sea shelf"; *Marine Geology*, c. 170, sayı: 3-4 (Kasım 2000), s. 253-261.
- 3 Brian M. Fagan (ed), *The Seventy Great Mysteries of the Ancient World*, Thames and Hudson, 2001.
- 4 John R. Hinnells (ed), *A New Handbook of Living Religions*, Penguin, 1998.
- 5 Werner Keller, *The Bible as History*, 1955; Bantam, 1983.
- 6 David Leeming, "Flood"; *The Oxford Companion to World Mythology*, Oxford University Press, 2004.
- 7 Henrietta McCall, *Mesopotamian Myths*, British Museum Press, 1990.
- 8 J. C. J. Metford, *Dictionary of Christian Lore and Legend*, Thames and Hudson, 1983.
- 9 R. I. Page, *Norse Myths*, British Museum Press, 1992.
- 10 William B. F. Ryan, Walter C. Pitman, Candace O. Major, Kazimieras Shimkus, Vladimir Moskalenko, Glenn A. Jones, Petko Dimitrov, Naci Görür, Mehmet Sakıncı, "An abrupt drowning of the Black Sea shelf"; *Marine Geology*, c. 138, sayı: 1-2 (Nisan 1997), s. 119-126.
- 11 William Ryan ve Walter Pitman, *Noah's Flood: The New Scientific Discoveries about the Event that Changed History*, Simon and Schuster, 1998.
- 12 Alan Unterman, *Dictionary of Jewish Lore and Legend*, Thames and Hudson, 1991.
- 13 John Noble Wilford, "Geologists Link Black Sea Deluge To Farming's Rise"; *The New York Times*, 17 Aralık 1996.